

TOMASZ WASILEWSKI SSP
Doktorant Instytutu Nauk Teologicznych KUL
e-mail: twasilewski@paulus.pl
DOI: <http://dx.do.org/10.18290/rt.2019.66.3-14>

KONTROWERSYJNE NAUCZANIE CZY TRUDNOŚCI Z RECEPCJĄ? O DUSZPASTERSKIM TOWARZYSZENIU ROZWIEDZIONYM ŻYJĄCYM W NOWYCH ZWIĄZKACH WEDŁUG ADHORTACJI *AMORIS LAETITIA*

Od wydania przez papieża Franciszka adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* na gruncie zarówno medialnym, jak i teologicznym nie milkną dyskusje nad jej przesłaniem, a zwłaszcza nad zagadnieniem dopuszczenia do przyjmowania Komunii Świętej osób rozwiedzionych żyjących w powtórnych związkach. Papież w swoim dokumencie zachęca do uważnego towarzyszenia osobom w „sytuacjach nieregularnych”. Ta dość lakoniczna zachęta nieustannie domaga się rozwinięcia i pogłębienia. Kościół stanął w obliczu ważnego pytania, jak w zmieniającym się świecie towarzyszyć takim osobom konkretnie, w praktyce.

Próba odpowiedzi na to pytanie była konferencja naukowa, która odbyła się 7 listopada 2018 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Spotkanie zorganizowane było przez Katedrę Duszpasterstwa Rodzin KUL, Katedrę Teologii Pastoralnej KUL oraz Katedrę Teologii Praktycznej Małżeństwa i Rodziny UKSW.

Otwarcia konferencji dokonał prorektor KUL ks. dr hab. Andrzej Kiciński, prof. KUL, a w tematykę obrad wprowadził uczestników ks. dr hab. Jacek Goleń, kierownik Katedry Duszpasterstwa Rodzin KUL, który zwrócił uwagę na aktualność podejmowanej tematyki.

Pierwszą sesję konferencji moderował ks. prof. dr hab. Adam Skreczko (UKSW). W pierwszym referacie pt. „Dlaczego nauczanie adhortacji *Amoris laetitia* o małżeństwie sprawia teologom trudności? Wyjaśnienia hermeneutyczno-teologiczne” ks. dr hab. Grzegorz Barth, prof. KUL, zwrócił uwagę na kilka utrudniających recepcję dokumentu zjawisk z obszaru hermeneutyki. Przede wszystkim na język dokumentu, który rzeczywiście sprawia nieco trudności interpretacyjnych (styl kaznodziejski, z pewnymi zawilościami). Poza tym na założoną przez papieża – co jest ewidentne – niejednoznaczność, która nie tyle jest brakiem precyzji, co przestrzenią do interpre-

tacji, rozeznania, a nie do prostych, schematycznych odpowiedzi. Tym, co może utrudniać odbiór tego dokumentu, jest też historyczność myślenia teologicznego, napięcie między rozumieniem sprawiedliwości i miłosierdzia czy nieco doketyczne rozumienie Komunii Świętej wśród wiernych, a czasami i teologów. Potrzeba myślenia dziejowego w teologii, w której Tradycja nie jest zbiorem „pomników teologicznych”, ale żywą pamięcią wiary Kościoła. Potrzeba nowszego spojrzenia na to, jak w dziejach rozumieliśmy pewne ważne kwestie teologiczne. Prelegent zauważył, że adhortacja podejmuje ciągłość nauczania o małżeństwie, ale stawia pewne wyzwania, wytycza nowe szlaki dla refleksji teologicznej, dystansuje się od duszpasterstwa minimalistycznego oraz jest wyrazem zaufania do człowieka.

W drugim wystąpieniu pt. „Kontrowersyjne nauczanie moralne, czy trudności z interpretacją adhortacji *Amoris laetitia*?” ks. dr hab. Konrad Glombik, prof. UO poruszył kilka kontrowersji teologicznomoralnych związanych z dokumentem. Już w pierwszym podejściu styl, obszerność i niejednoznaczność dokumentu rodzą liczne pytania o celowość jego założeń. Adhortacja wydaje się nie wnosić nowości (nie ma w niej nowych norm lub zmiany norm), ale zachęca do odnowienia zaangażowania duszpasterskiego. Drugim problemem jest powszechność obowiązywania norm moralnych. Jak normy ogólne przenieść na grunt praktycznych wyborów szczegółowych? Nie chodzi tu o etykę sytuacyjną, ale etykę konkretną. Trzecim zagadnieniem jest kwestia sumienia, konieczność uwzględnienia tzw. antropologii realnej, dostrzegającej kondycję danego człowieka. Papież zwraca uwagę na problem tzw. sumienia błędnego, rozumianego szerzej niż tylko błąd indywidualnego myślenia, ale błąd współczesnej kultury. Ostatnim wymienionym zagadnieniem jest problem przystępowania do Komunii Świętej osób pozostających w nowych związkach. Wydaje się, że dokument w bardzo indywidualnych przypadkach dopuszcza taką możliwość. Pod dwóch pierwszych wystąpieniach odbyła się dyskusja.

Po przerwie, w drugiej części konferencji, uczestnicy wysłuchali referatu ks. prof. dr. hab. Ireneusza Mroczkowskiego (PWSZ Ciechanów) pt. „Przyjąć, ale dlaczego? Teologicznomoralne podstawy towarzyszenia rozwiedzionym w nowych związkach w adhortacji *Amoris laetitia*”. Książd Profesor, wychodząc od analizy *status questionis* (stanu badań), zwrócił uwagę na konieczność analizy koherencji sakramentalnej małżeństwa i Eucharystii. Podkreślił nierozzerwalność węzła małżeńskiego oraz wskazał na znaczącą rolę sumienia w rozeznawaniu konkretnych sytuacji. Sumienie, jako świadek i stróż prawdy, domaga się nie tylko dostrzeżenia najgłębszego znaczenia przysięgi małżeńskiej, ale i oceny winy moralnej w przypadku rozwodu i wejścia w nowy związek. Zwrócił również uwagę na potrzebę włączenia dziś pracy dogmatyków i moralistów w refleksję pastoralną.

Następnie ks. dr hab. Mieczysław Polak, prof. UAM, wygłosił referat pt. „Zasady teologicznopastoralne adhortacji *Amoris laetitia*”. Prelegent zauważył, że kryzys dotyczący sytuacji współczesnych małżeństw to etap biernego oczyszczenia Kościoła – domaga się on nie tylko nawrócenia indywidualnego, ale i nawrócenia pastoralnego (odnowy struktur i sposobów służby człowiekowi). Zauważył, iż za zamieszczeniem moralnym w dzisiejszych rodzinach stoi również grzech strukturalny, upadek społeczny. Papież daleki jest od dawania prostych odpowiedzi na złożone pytania szczegółowe. W *Amoris laetitia* widać też prymat miłosierdzia nad sprawiedliwością.

Prelegent postuluje docenienie wartości pokuty za grzech rozpadu małżeństwa (na wzór Kościoła prawosławnego, co nie oznacza uznania rozerwalności małżeństwa) oraz uwzględnienie tzw. paradygmatu miłosierdzia (chodzi o potępienie grzechu a nie grzesznika) i paradygmatu mistagogii (chodzi o wtajemniczenie sakramentalne młodych małżonków, tego obecnie niemal w ogóle nie ma). Zwraca uwagę, że adhortacja przesuwając punkt ciężkości z przygotowania do zawarcia sakramentu małżeństwa na towarzyszenie młodym małżeństwom. Potrzeba dziś ewolucji podejścia pastoralnego w Kościele (papież Franciszek mówi o „nawróceniu duszpasterskim”).

Ponownie nastąpiła żywa dyskusja.

Ostatnią część konferencji poprowadził o. dr hab. Marek Fiałkowski OFMConv, prof. KUL. Pierwszy referat pt. „Praktyczne rozeznanie i towarzyszenie osobom rozwiedzionym żyjącym w nowych związkach. Perspektywa teologa moralisty i duszpasterza” wygłosił ks. dr hab. Andrzej Muszala, prof. UPJP II. Celem rozeznawania według *Amoris laetitia* jest pomoc małżonkom i osobom rozwiedzionym w ocenie swojej sytuacji bez szybkiego katalogowania. Prelegent przywołał dwa skomplikowane kazusy, chcąc lepiej ukazać znaczenie intencji działającego oraz subiektywne przeszkody w zaciągnięciu winy moralnej. Kolejnym obowiązkiem duszpasterza, po rozeznaniu, jest towarzyszenie. Jego celem, w sytuacji uznania obiektywnego zła, stwierdzenia grzechu, będzie poszukiwanie dróg powrotu do pełnej komunii z Bogiem i z ludźmi. W sytuacji braku obiektywnej winy zaproponowanie małżonkom wstrzemięźliwości i próba przywrócenia uczestnictwa w Komunii sakramentalnej. Chodzi o autoocenę, czyli ocenę we własnym sumieniu osoby, u której sytuacja zaistniała, a potem o osąd kompetentnego duszpasterza, gdyż *nemo iudex in causa sua* (nikt nie jest dobrym sędzią we własnej sprawie). W tym kontekście autor postuluje powołanie zespołu ekspertów w każdej diecezji (analogicznie do konsyliów lekarskich), do których można by się odwoływać w szczególnie trudnych przypadkach.

Ostatnie wystąpienie poprowadzili wspólnie Państwo Irena i Jerzy Grzybowski, założyciele Międzynarodowego Stowarzyszenia „Spotkania małżeńskie”. Wygłosili referat pt. „Towarzyszenie osobom rozwiedzionym, żyjącym w nowych związkach, w ich dialogu ze sobą i z Bogiem”. Prowadzone od 1995 r. rekolekcje weekendowe dla par rozwiedzionych, żyjących w powtórnych związkach, zaowocowały zebraniem wielu doświadczeń. Rekolekcje mają charakter warsztatowy i stanowią konkretną drogę towarzyszenia. Opierają się na wzajemnym dialogu, który jest rozmową prowadzącą do spotkania osób. Wymaga on od każdego z małżonków bardziej słuchania niż mówienia, bardziej rozumienia niż oceniania, bardziej dzielenia się niż dyskutowania i zawsze postawy przebaczenia. Czasami duszpasterstwo tzw. związków niesakramentalnych jest postrzegane jako cicha akceptacja grzechu. Tymczasem chodzi o towarzyszenie osobom na długiej i trudnej drodze nawrócenia, o bycie blisko ich problemów, jednak bez wikłania się w nie zbyt mocno. Chodzi raczej o podanie narzędzi wzrostu, o który jednak każdy musi zadbać sam.

Ten blok tematów konferencji również zakończył się dyskusją.

Trzecią część spotkania, którą poprowadził o. dr Mirosław Chmielewski CSsR, wypełniły referaty doktorantów. Nie sposób jednak omówić ich szczegółowo. Ks. mgr lic. Jan Kobak przedstawił kilka refleksji na kanwie „Przyjacielskiej odpo-

wiedzi krytykom *Amoris laetitia*". O. mgr lic. Wojciech Niścigorski SVD omówił „Wskazania Biskupów Regionu Buenos Aires dla rozeznawania dostępu do sakramentów przez osoby rozwiedzione żyjące w ponownym związku”. Ks. mgr lic. Tomasz Tylutki przedstawił referat „Droga pastoralnego towarzyszenia rozwiedzionym żyjącym w nowych związkach w Wytycznych Diecezji Rzymskiej”. Ks. mgr lic. Michał Zurzycki podjął temat „Przesłanie objaśnienia kard. F. Coccopalmerio *Radość miłości...*”. Ks. mgr Grzegorz Czerwonka omówił „Zamysł duszpasterskiego towarzyszenia osobom w sytuacjach nieprawidłowych w Wytycznych KEP”. Ks. mgr lic. Tomasz Gajda ukazał „Obraz rozdziału 8. adhortacji *Amoris laetitia* w przekazie medialnym”. Ks. mgr Grzegorz Korgul omówił „Sytuacje trudne i nieprawidłowe w perspektywie pastoralnej”. Mgr lic. Andriy Yastremskyy wygłosił referat „«Wolne związki» współczesnym wyzwaniem duszpasterskim”. S. mgr Martyna Kuczarska CSFN pochyliła się nad tematem „Samotne macierzyństwo wyzwaniem duszpasterskim”. Ks. mgr lic. Kazimierz Musioł omówił „Trudności z poczęciem dziecka jako wyzwanie pastoralne”. S. mgr Marcjanna Szajkowska CSFN przedstawiła referat „Duszpasterskie towarzyszenie małżonkom w kryzysach”.

Konferencję podsumował ks. dr hab. Grzegorz Pyżlak, zwracając uwagę na aktualność zagadnienia oraz złożoność omawianych kwestii moralnych i pastoralnych.

Nauczanie papieskie, jakkolwiek zmienia się w stylu językowym i formie, domaga się nieustannej recepcji i pogłębienia, a zarazem praktycznego przełożenia na wiele konkretnych duszpasterskich inicjatyw. Wydaje się, że adekwatnym podsumowaniem konferencji jest – zgodnie z wolą papieża – niedawanie prostych odpowiedzi na złożone pytania, ale szukanie odpowiedzi adekwatnych w skomplikowanym i coraz bardziej złożonym świecie. Prelegenci próbowali twórczo zinterpretować różne wyzwania, jakie wobec Kościoła wyznaczył jego Najwyższy Pasterz.